

עלייתה וצמיחתה של אימפריה איגיונית

מיקצת מנחלותיו. ועוד ירו שלוחה ועוד הוא תובע; עוד; וכך, כפתח סיפרו על נתן אלתרמן, הוא מזהיר אותנו כי עיוניו אלה הם רק. חלק ראשון" ממסכת עיונים, בשירת אברהם שלונ'סקי, נתן אלתרמן ובני הדור, כלומר: המשך יבוא; עכשיו ינסה מן הסתם, לעיין" מחדש בשירי שלונסקי ולערוך גם שם אותה רביזיה-ש'ל-רביזיה שהתימר לערוך בכיתבי תלמידו של

בשנת 1970 מפרסם דן מירון בהוצאת "מסדה" את מה שהוא, אולי, הטוב בספריו עד היום: שלום עליכם/פירוקימסה. דווקא פרקים אלה מציג טרפים לחטיבה אחת של מסה קולחת, כתובה בחשק, מתוך התמצאות מרשימה בנושא על כל הקשריו: מה שהמבקר מציג כ"שלושה מהלכים או שלוש קאנדצות" בפעילותו הספרותית של שלום-עליכם, המוארות כאן באור חדש, מרתק מאיךכמוהו.

מה גרם לכך שדווקא כאן הגיע המבקר למיטבו? האם עמד לו רצונו להקדיש לזיכרו של מורו ויורדו המנוח אוריאל ויינרייך (נפטר 1967) את הטוב בספריו? ואפשר שהנושא עצמו — כינתיו המוריסטן יהודי גדול — בלם מראש מחשבה על פילפוליסקר וביקוע-שערות מלומדי; ואפשר גם שלמד משהו מן הביזיון, המסאי והסופר האנגלי המהולל (והאנטישמי) גילברט צ'סטרטון, אותו הוא מצטט ועליו הוא מסתמך כאן בהרחבה; אותו צ'סטרטון ש"לא היה מימיו" — דיכרי דן מירון — מבקר, ככדראש או מדעי, "דוגמת המבקר העברי הכותב עליו הכרים אלה."

אומנם, פה ושם יוצא גם כאן הרן מתוך המירון, כגון בשעה שהוא כותב, כולו דרוך לקראת התנחלות אפשויות, כי בשלב זה צריך, כמדומה, הרעיון המפתח כפרקים אלה להתקל בהתנגדות נמרצת, "וכן (עמ' 126). לשון אחר: אגא, בטובכם, גלו נא התנגדות לדברי שאם אין לי בני פלוגתא ודברי אינם מעוררים ככם התינגדות — אות הוא לי ששיבוש חמור חל כאן. אבל תוחלתו נכזבת ואנחנו ממשיכים להסכים — ממש עד סוף הספר, ובאין יריבים ומתנגדים שאותם אפשר, לנשוק" כדבוע, מתנהל חיבורנו על מיימנוחות כפי שספר על שלום-עליכם אכן ראוי היה שיתנהל: בלא נשיאים ורוח אבל בכמות לאימבוסלת של גשם מחייה נפשות.

מכאן נראית ררכו העתירה של מבקרנו סלולה לפניו, ואכן, מה או מי עלולים עוד לקום לשטן לחוקר הצעיר עדיין (הוא בן 36 עתה), שכבר הוציא מתחת ידיו יצירה משוחרת מעין זאת? כרגיל, לא מצפון נפתחה עליו הרעה, כי אם מן המצפון והאופי. רמו ראשון לרמות שהיא עתירה ללבוש כבר נמצא לנו בדברים שהוא עצמו כותב כאן על "איסור פנימי" אשר רחף את שלום-עליכם לפעילותו הקהלתית והבוזנית" בת-קופת יצירתו הראשונה, והוא — אותו "איסור פנימי" — הוא הוא, שפגם לעיתים קרובות בערכה... של יצירה זו. רמו שני, קרוב לקודמו, ניתן לנו, בעת שמירון מתייחס ל"מירוק היצירה והעשייה המטורפות" של שלום-עליכם בשיליה שנות השמונים למאה שעברה, מירון טרף ומטורף שגם לולא נספחו לו גורמים אחרים, גרם לכך ש"יצירת שלום-עליכם היתה חייבת להגיע במוקדם או במאוחר למשבר". ניבא ולא ידע מה ניבא!

התיאבון הגובר

ואכן, אם נכון מאמר הבריות, שעם האכילה בא (וגרר) התיאבון, הינה תיאבון של דן מירון החל גובר בהדרגה, בשנים שלאחר 1970, עד שלא ידע עוד שובע. כאחוז תזונת או מוכה אמוק, הוא מתרוצץ מן המחקר היידי למחקר העברי, מן המחקר אל הפולמוס, מסיפורת ההשכלה אל אחרון מפרסמים הקונטרסים או הסיפורים הקצי-רים מן הביקורת אל השגיחה" העיתונאית הנשכנית", ממנה אל כינוס, כל כיתבי" סופרים ועריכת מהדורות אקדמיות, פעילות ציבורית, מיפגשים עם מדינאים וראשי-משלות, הרצאות ושיחות טלוויזיה, ועדות ומקצועיות וועדות מינויים אוניברסיטאיות, מכוני מחקר בעברית וביידיש, שיחות רדיו, אוניברסיטה פתוחה וסגורה, ולא מנינו אלא מיקצת שבמיקצת. מעולם לא היה כתר שדחה ועטרה שמפני קבלתה היסט. הכל, הכל, הכל! כאותם מזנומנים אחוזי-ריבוק של בלזאק.

והתוצאות לא איחרו לבוא. אטיאט החלה האימפריה הטראנסאטלנטית שביקש להקים (ישראל-מריקה) מתרחבת עד כדי אוברן אפי-שרות שליטה עליה, מגלה את כל סימניו של הגולם הקם על יוצרו, מבלי שהיוצר שלפניו יבחין בכך, כי גולם הוא שהשתלט כבר על

הפיתולים במסלול

כניסתי שלי לעולמה של הספרות ולעיסוק בביקורת חלה באותן שנים עצמן, ומוכן, שהלכי-הרוח הביקורתיים, ששטפו את אווירת הדור הגיעו גם אלי והשפיעו על חשיבתי ועל הרגשתי... מלכתחילה, ממש מן השלבים הראשונים של עבודתי הספרותית, חשתי גם באי-נוחות רבה במסגרותיה של המחשבה הביקורתית, שזך היה מבטאה האינטליגנטי והמשכנע ביותר. במבט לאחור אני מבחין — יותר אולי משהבחנתי בשעה שהדברים התרחשו — כיצד קבעה המתיחות הפנימית ביחס לאורח-מחשבה זה ולמשפטי-ההערכה שנבעו ממנו, כמה מן הפיתולים במסלול התפתחותי כמבקר באותן שנים. אם יימצא אי-פעם מי שיבדוק מסלול זה על פיתוליו ויכל אולי לגלות את מקורן של סתירות ותמניית בהתדיינות פנימית בלתי-פוסקת עם צווי פואטיקת החוויה, אשר... עמדו בסתירה לתחושה הספרותית הראשונה שלי."

דן מירון, מפרט אל עיקר

חלקה טובה באמנות המילים הרגישה, העדינה ביותר, זו הנענית רק באירצון ובעל-כורחה לניסוחים שבלתי-ניים מכלילים והסריעידון כאלה של מירון; תוך שהם עושים רביזיה אחר רביזיה בדביזיה אחר דיביזיה, ואם הצלחתי סוף-סוף לתהות על קנקנו, לא יפנה ממלאכתו עד שלא יניח לבאים אחריו שום שדה להתגרר בו, שום פרח או צמח ששמו שלו כבר אינו חקוק עליו ושום קוצ ודרר שהוא לא כיסחם לפניו, ושום חלקה שלא חרש בה בעגלתו, או, בלית ברירה, כפרידה הרתומה למרכבת מיליו.

שהרי אם ראייתי אותו כיום, בעיקבות ההתפתחויות וההתפכחויות האחרונות, נכונה, ואם ישמיד ברך שהוא הולך בה ולא ישכיל לחזור בו ממנה בעור מועד, הרי שעניין לנו כאן במבקר אחוזי-ריבוק ממש, אשר אילו ניתן לו הרב — היה גם כותב את כל הסיפורות העברית בעצמו, גם מעמידה אחר-כך למישפטו הדקדקני והסכלני כאחד, גם חוקר, בשלב הבא, את מיסתריה כאקדמי מומחה לכל דבר וגם מסכם, בסופו של דבר, את תולדות כל מה שכתב וערך והגיה ושפט וכינס וביקר ותיעד. הרי גם מכתבת שירה לא משך ידו, כמו שהוא מגלה באחד הראיונות, ועינן הנטש עוד ידו רב לו בחיבור פיוטי פארודיה גימנאויסטיים (ראה במיסגרת), והאם אין סיפרי השירה המתורגמים שיצאו או עומדים לצאת לאור מתחת לעטו הזריו (י.ל. טלר, גיאורג טראקל) מעידים אף הם על מישאלה לחזור, ולוא ברלת האחורית, לממלכת השירה ולספה גם את אמנות תרגומה לתחום נחלתו?

דמו של דג הריו

ארככה, המתניו לו אך מעטקט ואכירן ועמיחי, יוסי שרון ויאיר הורביץ, יונה וולך וחיים גורי, גלבוע, גלאי, אורלנד ורליה רביקוביץ, אבות ישורון וזך — החיים עם המתים — יעמדו אצלו כולם בתור, מי לקבלת "הסקמות" ודיכרי ברכה ומי — לספוג היטביהיטב ב"אחוריים המואדמים-מנופחים" שלו.

אכן, אם גרשון שקד "הכניס סדר" בתחום הפרוזה, הוא — מירון — יכניס סדר איגיוני כאשר עוד לא, אוגיון" מעולם, בתחום הפייט. הוא ישפיל את הרמים וירומם את השפלים והמושפלים, הוא, קריטיקוס דער דריטער" (על מישקל "קריטיקוס דער צווייטער" סאטירי זה של שלום-עליכם), יכתוש את כל קודמיו ואת כל

חלק מספרי דן מירון

לילה: הסיפורות העברית בין היגיון לאיגיון; שם שלולא ראתיו כתוב שחור-על-גבילבן לא הייתי מאמין שאכן ניתן עליידי מבקר שעוד לא לקה לגמרי באיגיון, עוסק רק ב"מהלך" אחר — נ"ו) בהתפתחות שירתו המוקדמת של חיים נחמן ביאליק". ומה יהיה על המהלכים הבאים? ומה יהיה על טשרניחובסקי — האם אותו יניח לנפש? ואכן, לא נתקרה רעתי עד שנודע לי כי הוא עתיד להשתתף בכך מסות על טשרניחובסקי, שיראה אור בהוצאת "מוסד ביאליק", עתה אני נכון להמר על כך, ששלו, תהיה, כרגיל, המסה הארוכה ביותר באותו קובץ...

שהרי יש היגיון באיגיון זה שלו! איתרע מזלו (הרע) וגרשון שקד הקדימו וכתב לפניו את תולדות הסיפורת העברית בין השנים 1880 ו-1970, ספר שאליו מתייחס דן מירון בזילול גלוי, עכשיו יעמד הוא, מירון, ויכתוב — מובטחי כי אכן נכונו — את תולדות השירה העברית החדשה: למן ביאליק (ואולי למן שירת ההשכלה) ועד ימינו. שקד ערך את חיבורו בשני חלקים (הסיפורת בגולה והסיפורת בארץ), אבל הוא, דן מירון, עוד עתיד להדהימו ולהעלות את שלו בעשרים כרכים ובני כרכים, כמו נחילי ארבה יעלו הללו ויכרסמו כל

שלונסקי; והרי את הניסיונות הצנועים הראשונים — הערכה מחדש של שירי אלהיו טסלר ואברהם חלפי, כבר השלמתי, לדעתי — וראה המבוא שכתב לכינוס שירי חלפי (1986), שבו הוא חוזר ומתחשבן עם כל ביקורת קודמיו, אשר לא גילתה ביחס לשירת חלפי אפילו אותה מידה של כבוד ורצינות שהיא מגלה בשלילה מנומקת", ובו החליט — בינו לבין עצמו — כי מעתה, לא עוד ראשים אנו להתייחס אל חלפי כאל דמות מישנית-שולית בעולם של ענקים" (עמ' 41). כך גם בספרו בין חזון ואמת (1979), הכולל את המסה העקרונית המצויינת על אמנותו המליצית של אברהם מאפו, הוא שוב מתרה בנו כי "המשת המחקרים שכונסו בספר זה", בן 424 העמודים, אינם אלא "מחזור ראשון (! — נ"ו) בין כמה מחזורי עיונים ברומאנים עבריים וידיים מרכי-זים לאורך התפתחות ה"אגרו רומאניסטי בספי" רותנו החדשה על שתי (!) לשונותיה", כלומר, שהספר עביהכרט שבידינו אינו אלא סנונית ראשונה "בסירה מחקרית-עיונית מקיפה" ואילו סיפרו המאחר יותר והפרובלמאטי ביותר על ביאליק (הפרידה מן האני העני, 1986), שאליו כבר הספיק להסתפף השנה ספר נוסף העוסק אף הוא ברובו הגדול בביאליק (בואה,

עין הנמש

מלאך חבלה

ברשימות שפירסם במדור "דג הריו" בכתביהעת עכשיו, ועוד קודם לכן בעיתון זמנים, חתם דן מירון בשם-העט "עינן הנמש". על מקורו של השם סיפר בימים אלה עורך עכשיו, גבריאל מוקד; דן בא אליי ואמר לי כי הוא מתכוון לחתום בשם עינן הנמש, ואילו לי הוא מועד את הפסכודנים, ארגן הרש" כששאלתי אותו למקורו של אותו עינן סיפר לי כי מצא אותו בכיתבי אלחזיה כשמו של מלאך חבלה, והוא מזנוס כנראה על הדמונולוגיה של הבלשן ומחבר המקאמות הערבי אלחזירי, אבל אל דאגה, אמר לי, לעינן זה יש מלאך-חבלה תאום בשם "ארגן הרש", וזה יהיה שימדך שלך.

וכך מסכם מוקד, באו לעולם שני מלאכי-חבלה של "דג הריו".